

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 stycznia 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Oktawian Nawrot (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Janusz Niczyporuk

Radosław Jeż (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z powództwa W. S.

przeciwko A. W.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 8 stycznia 2025 r.,

skargi nadzwyczajnej Prokuratora Generalnego od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym Sądu Rejonowego w Bytomiu z 29 października 2008 r. sygn.

VII Nc 5639/08:

- I. uchyla zaskarżony nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym w całości i sprawę przekazuje Sądowi Rejonowemu w Bytomiu do ponownego rozpoznania;**
- II. znosi wzajemnie między stronami koszty postępowania przed Sądem Najwyższym wywołane wniesioną skargą nadzwyczajną.**

UZASADNIENIE

Nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym z 29 października 2008 r., wydanym w sprawie VII Nc 5639/08, Sąd Rejonowy w Bytomiu nakazał A.W. (dalej również: „pozwana”), aby zapłaciła W.S. (dalej również: „powód”) kwotę 650 zł z kwotą 20,00 zł za każdy dzień od dnia 4 lipca 2008 r. oraz kwotę 30 zł tytułem kosztów procesu, w terminie dwóch tygodni od doręczenia nakazu albo wniosła w tymże terminie sprzeciw.

W uzasadnieniu nakazu zapłaty wskazano, że pozwem z 22 października 2008 r., powód domagał się zasądzenia na jego rzecz od pozwanej kwoty 650 zł wraz z kwotą 20zł za każdy dzień opóźnienia od dnia 4 lipca 2008 r. do dnia zapłaty.

Sąd ustalił, że P., reprezentowane przez W.S., zawarło 3 czerwca 2008 r. umowę pożyczki z pozwaną A.W. Na mocy umowy udzielono pozwanej pożyczki w kwocie 400 zł. Opłata przygotowawcza wyniosła 50,00 zł, prowizja 20,00 zł, a opłata za obsługę 50,00 zł. Zobowiązanie w łącznej kwocie 520,00 zł miało zostać zapłacone do 3 lipca 2008 r. Strony ustaliły wysokość opłaty na wypadek uchybienia terminowi zapłaty na kwotę 20,00 zł za każdy dzień opóźnienia, naliczaną od dnia 4 lipca 2008 r. do dnia zapłaty.

Powód w dniu 21 lipca 2008 r. skierował do pozwanej wezwanie do zapłaty w terminie 3 dni należności głównej w kwocie 520 zł wraz z opłatą za opóźnienie.

Przyjmując za podstawę art. 498 § 1 oraz art. 499 k.p.c. Sąd wydał nakaz zapłaty, uznając, że w świetle okoliczności sprawy, należało dojść do wniosku, iż wydanie orzeczenia merytorycznego w postaci nakazu zapłaty było dopuszczalne. Sąd nie stwierdził żadnych przesłanek uniemożliwiających jego wydanie. Sąd jednocześnie wskazał, że z przedłożonych dokumentów wynika, iż świadczenie należące do strony powodowej zostało spełnione, roszczenie ma swoją podstawę w umowie wiążącej strony, a żadna z okoliczności wskazanych w treści pozwu nie budzi wątpliwości, ponadto znajduje potwierdzenie w zgromadzonym materiale dowodowym. W sprawie nie zaistniały również wątpliwości w zakresie miejsca zamieszkania pozwanej.

Sąd wskazał również, że orzeczenie (przede wszystkim ze względu na wysokość opłaty za opóźnienie), „wydane na podstawie nieobowiązującego już stanu prawnego, rzeczywiście pozostaje w sprzeczności z zasadami współżycia społecznego, ale nie jest jednocześnie niezgodne z innymi zasadami, w tym zasadą *pacta sunt servanda*, a co za tym idzie nie można uznać go za zakazane” (k. 46).

Pozwana nie wniosła sprzeciwu od nakazu zapłaty, zaś orzeczenie z 29 października 2008 r. stało się prawomocne z dniem 9 grudnia 2008 r.

Skargą nadzwyczajną z 29 września 2023 r. (data prezentaty Sądu Rejonowego w Bytomiu) Prokurator Generalny zaskarżył w całości nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym wydany przez Sąd Rejonowy w Bytomiu Wydział VII Grodzki w dniu 29 października 2008 r., sygn. akt VII Nc 5639/08. Zaskarżonemu orzeczeniu zarzucił:

1. naruszenie zasad, wolności i praw człowieka i obywatela określonych w art. 76 oraz art. 64 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997 Nr 78, poz. 486 ze zm.; dalej: „Konstytucja RP”) takich jak zasada ochrony własności i ochrona konsumenta, jako strony słabszej strukturalnie w stosunkach prywatnoprawnych z przedsiębiorcą przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi przez orzeczenie nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym wierzytelności wynikającej z zawartej w dniu 3 czerwca 2008 r. przez pozwaną z P. W.S. umowy pożyczki bez zbadania potencjalnie nieuczciwego charakteru zapisów umowy, z której wynikało zobowiązanie, w sytuacji, gdy zawarte w niej zapisy odnoszące się do rażąco wygórowanego i nieproporcjonalnego do wysokości udzielonej pożyczki oprocentowania na poziomie zabronionym przez prawo i w istocie zmierzającego do obejścia zakazu lichwy i w sposób istotny naruszały równowagę kontaktową na niekorzyść pozwanej konsumentki i implikowało obowiązek skierowania sprawy do rozpoznania w postępowaniu zwyczajnym, zaś zaniechanie powyższego skutkowało bezpodstawnym wzbogaceniem się strony powodowej i naruszało prawo do własności A.W. jako konsumentki;
2. naruszenie zasad, wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji RP, a mianowicie zasady praworządności, sprawiedliwości proceduralnej, a także prawa do rzetelnej procedury, zasady zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa oraz zasady pewności i bezpieczeństwa prawnego wynikających z art. 2 i art. 45 ust. 1, Konstytucji RP poprzez uznanie przez Sąd Rejonowy w Bytomiu, iż zachodzą podstawy

do wydania nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym, nie zaś skierowania sprawy do rozpoznania na rozprawie, podczas gdy już z treści pozwu oraz z załączonych dokumentów w sposób oczywisty wynikało, że roszczenie skierowane wobec pozwanej w zakresie żądania we wskazanej wysokości odsetek było oczywiście bezzasadne, bowiem było nieważne na zasadzie art. 58 k.c., jako sprzeczne z bezwzględnie obowiązującym przepisem art. 353¹ k.c. oraz z zasadami współżycia społecznego: nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym nie mógł być więc wydany;

3. naruszenie w sposób rażący prawa materialnego, tj. przepisów art. 359 § 2¹, art. 359 § 2² oraz 359 § 2³ k.c. przez ich niezastosowanie i orzeczenie zgodnie z żądaniem pozwu o obowiązku zapłaty przez A.W. kwoty 650 zł wraz z umownymi odsetkami w wysokości 20 zł za każdy dzień opóźnienia od dnia 4 lipca 2008 r., co stanowi 92% w skali miesiąca, podczas gdy wskazane przepisy w brzmieniu obowiązującym zarówno w dacie czynności prawnej, z której wynikał obowiązek zapłaty odsetek umownych, jak i w dacie orzekania przez Sąd, stanowiły, że maksymalna wysokość odsetek wynikająca z czynności prawnej nie może w stosunku rocznym przekraczać czterokrotności wysokości stopy kredytu lombardowego Narodowego Banku Polskiego, a jeżeli przekracza tę wysokość to należą się odsetki maksymalne;
4. naruszenie w sposób rażący prawa procesowego, tj. przepisu art. 499 § 1 pkt 1 i 2 k.p.c., art. 353¹ w zw. z art. 58 § 2 k.c., przez ich niezastosowanie i uznanie, że umowa pożyczki, zawarta w dniu 3 czerwca 2008 r., pomiędzy pozwaną a P. W.S., jest w całości ważna, pomimo że w § 4 umowy zastrzeżone zostały odsetki umowne w wysokości 20 zł dziennie w przypadku niedokonania zwrotu pożyczki 650 zł, czyli 92% miesięcznie i 1123% w stosunku rocznym a więc o charakterze „lichwiarskim” i obiektywnie nieusprawiedliwione oraz mogące realnie spowodować niemożność wykonania zobowiązania przez dłużnika, podczas gdy zarówno jej treść, jak i cel z uwagi na regulacje dotyczące zastrzeżenia odsetek mających charakter „lichwiarski” są sprzeczne z celem i naturą umowy pożyczki, a także z zasadami współżycia społecznego i w tym zakresie umowa jest nieważna na zasadzie art. 58 § 1 w zw. z § 2, 3 k.c., jako sprzeczna z ustawą i zasadami współżycia społecznego, a tym samym wydanie nakazu nie było dopuszczalne;
5. rażące naruszenie prawa materialnego, tj. przepisu art. 22¹ k.c., poprzez jego niezastosowanie do pozwanej jako konsumentki, w sytuacji, kiedy z okoliczności sprawy nie wynika, żeby dokonana przez nią czynność prawna – zawarcie z

powodem umowy pożyczki z dnia 3 czerwca 2008 r. była związana z działalnością gospodarczą lub zawodową pozwanej.

W oparciu o powyższe zarzuty skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Bytomiu z pozostawieniem temu sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania ze skargi nadzwyczajnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga nadzwyczajna zasługiwała na uwzględnienie.

Przystępując do merytorycznego badania skargi nadzwyczajnej, Sąd Najwyższy ustala, czy doszło do naruszenia którejś z przesłanek szczególnych określonych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN i wskazanych w skardze nadzwyczajnej, a jeśli tak, to czy w celu zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej konieczne jest uwzględnienie skargi nadzwyczajnej. *A contrario* samo naruszenie zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej nie stanowi racji wystarczającej dla usunięcia z obrotu prawnego zaskarżonego orzeczenia. Konstruując art. 89 § 1 u.SN ustawodawca posłużył się zwrotem bowiem „o ile”, który uniemożliwia realizację zasadniczego celu instrumentu jakim jest skarga nadzwyczajna, bez zaistnienia okoliczności wskazanych w przesłankach szczególnych, nawet jeśli za powyższym przemawiałyby fundamentalne racje aksjologiczne związane z istotą demokratycznego państwa prawnego.

Ponadto, stosownie do art. 115 § 2 u.SN, jeżeli zachodzą przesłanki wskazane w art. 89 § 1, a zaskarżone orzeczenie wywołało nieodwracalne skutki prawne, w szczególności jeżeli od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia upłynęło 5 lat, a także jeżeli uchylenie orzeczenia naruszyłoby międzynarodowe zobowiązania Rzeczypospolitej Polskiej, Sąd Najwyższy ogranicza się do stwierdzenia wydania zaskarżonego orzeczenia z naruszeniem prawa oraz wskazania okoliczności, z powodu których wydał takie rozstrzygnięcie, chyba że zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone

w Konstytucji RP przemawiają za wydaniem rozstrzygnięcia, o którym mowa w art. 91 § 1 u.SN.

Wniesienie skargi nadzwyczajnej jest dopuszczalne po wyczerpaniu dostępnych środków zaskarżenia (art. 89 § 1 u.SN). Ustawa przewiduje ponadto ściśle określony krąg podmiotów uprawnionych do jej wniesienia (art. 89 § 2 u.SN).

Zgodnie z art. 504 § 2 k.p.c. (w brzmieniu obowiązującym w dniu wydania zaskarżonego nakazu), nakaz zapłaty, przeciwko któremu w całości lub w części nie wniesiono skutecznie sprzeciwu, ma skutki prawomocnego wyroku.

Zaskarżony nakaz zapłaty wydany przez Sąd Rejonowy w Bytomiu, wobec braku jego zaskarżenia i prawidłowego doręczenia odpisu nakazu pozwanej uprawomocnił się, dlatego też nie przysługuje od niego żaden inny środek zaskarżenia (wyrok Sądu Najwyższego z 8 maja 2019 r., I NSNc 2/19). Stwierdzone to zostało zarządzeniem z 10 grudnia 2008 r., w którym Sąd Rejonowy w Bytomiu wskazał, iż zaskarżony nakaz zapłaty jest prawomocny z dniem 10 grudnia 2008 r.

Skarga nadzwyczajna w przedmiotowym postępowaniu wniesiona została przez legitymowany do tego podmiot, w terminie określonym ustawą.

Prokurator Generalny w pierwszej kolejności zarzucił zaskarżonemu orzeczeniu naruszenie art. 76 oraz 64 ust. 1 Konstytucji RP.

Odnosząc się do zasady ochrony praw konsumenta określonej w art. 76 Konstytucji RP, zgodzić się należy ze skarżącym, że w jej świetle ochrona konsumenta przed nadużyciami ze strony przedsiębiorcy, będącego stroną określonego stosunku umownego wymagała, by Sąd Rejonowy w analizowanej sprawie z urzędu ocenił, czy stosunek prawny, z którego wynika roszczenie objęte pozwem, ma charakter konsumencki.

Z uzasadnienia zaskarżonego orzeczenia nie wynika, aby Sąd pod rozwałę poddał konsumencki charakter sprawy. Również z okoliczności sprawy nie wynika, by dokonana przez pozwaną czynność prawna w postaci zawarcia z powodem umowy pożyczki była związana z jej działalnością gospodarczą lub zawodową.

W przypadku dochodzenia zapłaty na podstawie roszczeń wywodzonych z umowy zawartej z konsumentami Sąd miał obowiązek zbadać ważność i charakter postanowień zawartej przez strony umowy. W utrwalonym

orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej dotyczącym przepisów Dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.Urz. UE L 1993, Nr 95, str. 29 z późn. zm.) wskazuje się, że sąd krajowy jest zobowiązany do zbadania z urzędu, czy dane warunki umowne, wchodzące w zakres stosowania Dyrektywy 93/13, mają nieuczciwy charakter – w wypadku zaś potwierdzenia takiego stanu rzeczy, sąd powinien z urzędu przywrócić równowagę między konsumentem a przedsiębiorcą, o ile posiada niezbędne ku temu informacje dotyczące stanu faktycznego i prawnego (wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z: 13 września 2018 r., *Profi Credit Polska*, C-176/17; 21 grudnia 2016 r., *Gutiérrez Naranjo i in.*, C-154/15 i C-308/15; 21 kwietnia 2016 r., *Radlinger i Radlingerová*, C-377/14).

W świetle powyższego za zasadny należało uznać zarzut naruszenia zasady ochrony konsumenta wywodzonej z art. 76 Konstytucji RP.

Z uwagi na powyższe zasady okazał się również zarzut naruszenia art. 22¹ k.c.

Odnosząc się do zarzutu naruszenia art. 64 ust. 1 Konstytucji RP stwierdzić należy, że z uwagi na okoliczność, że uzasadnienie skargi nadzwyczajnej w tym zakresie nie koresponduje z podniesioną postawą skargi, nie poddaje się on kontroli. Przechodząc do uzasadnienia analizowanego zarzutu skarżący wskazał wprost: „[z] kolei z art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP wynikają dwa podstawowe uprawnienia, a mianowicie prawo domagania się nieingerowania przez państwo we własność i inne prawa majątkowe oraz prawo do instytucjonalnego zagwarantowania korzystania z własności i innych praw majątkowych” (k. 19). W dalszej części uzasadnienia nie następuje zaś jakiegokolwiek odniesienie do konkretnego przepisu Konstytucji RP, w szczególności art. 64 ust. 1 Konstytucji RP. W konsekwencji, w oparciu o tak skonstruowane uzasadnienie, nie sposób stwierdzić, która jego część odnosi się do naruszenia art. 64 ust. 1 Konstytucji RP, a która art. 64 ust. 2 Konstytucji RP. Nie jest przy tym rolą Sądu Najwyższego zastępowanie skarżącego w precyzyjnym formułowaniu zarzutów w świetle wskazanej podstawy.

Zasadny pozostaje natomiast zarzut naruszenia art. 45 ust. 1 Konstytucji RP statuującego zasadę „prawa do sądu”, czyli organu wydającego orzeczenie

w tzw. sądowym typie stosowania prawa. Jakkolwiek bowiem prawo to w pierwszym rzędzie interpretowane jest w kontekście tzw. sprawiedliwości proceduralnej, nie można tracić z pola widzenia, że przepis ten statuuje również prawo do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy. Tym samym, obok obowiązków państwa do ukształtowania odpowiedniego systemu wymiaru sprawiedliwości oraz procedury sądowej, prawo to odnosi się także do sądowego stosowania prawa. Jak wskazuje się w doktrynie „rozpatrywanie” oznacza wszechstronne zapoznanie się ze wszystkimi aspektami sprawy, zarówno tymi dotyczącymi czynu poddanego osądowi, jak i normami prawnymi znajdującymi zastosowanie. Jednocześnie zgodnie ze standardem konstytucyjnym sprawa powinna być rozpatrzona sprawiedliwie. Nie ulega wątpliwości, że denotacja nazwy „sprawiedliwie rozpatrzenie sprawy” obejmuje m.in. działanie sądu w oparciu o obowiązujące przepisy prawa, które Sąd Rejonowy w sposób rażący naruszył, o czym mowa poniżej.

Sąd Najwyższy uwzględnił ponadto zarzut naruszenia art. 359 § 2¹⁻² k.c. Zarówno w dacie zawarcia spornej umowy pożyczki, jak i w dacie wydania zaskarżonego nakazu zapłaty w polskim porządku prawnym obowiązywały przepisy regulujące maksymalne dopuszczalne granice odsetek wynikających z czynności prawnych i odsetek za opóźnienie, które wprowadzone zostały z dniem 20 lutego 2006 r. Przepisy te, w brzmieniu relewantnym dla okoliczności niniejszej sprawy, przewidywały, że maksymalna wysokość odsetek wynikających z czynności prawnej nie może w stosunku rocznym przekraczać czterokrotności wysokości stopy kredytu lombardowego Narodowego Banku Polskiego (odsetki maksymalne). Jeżeli wysokość odsetek wynikających z czynności prawnej przekracza wysokość odsetek maksymalnych, należą się odsetki maksymalne. Podkreślić przy tym należy, że zgodnie z art. 359 § 2³ k.c. postanowienia umowne nie mogą wyłączać ani ograniczać przepisów o odsetkach maksymalnych. W takim przypadku stosuje się przepisy ustawy.

Wymaga podkreślenia, że w dacie zawarcia spornej umowy o pośrednictwo finansowe, zważywszy na wysokość stopy lombardowej, odsetki maksymalne wynosiły 29% w stosunku rocznym.

Przewidziane w spornej umowie oprocentowanie umowne kwoty głównej na poziomie 92% w skali miesiąca i 1123% w stosunku rocznym przeszło 38-krotnie przewyższało wskazaną wyżej wysokość obowiązujących wówczas odsetek maksymalnych. Pozwala to uznać, że przewidziane w umowie łączącej strony procesowe oprocentowanie miało w istocie charakter lichwiarski. To zaś prowadzi do wniosku, że zasądzenie przez sąd rejonowy zaskarżonym nakazem zapłaty odsetek za opóźnienie na poziomie 92% w skali miesiąca stanowiło rażące naruszenie art. 359 § 2¹⁻² k.c.

Przechodząc do zarzutu naruszenia w sposób rażący prawa procesowego, tj. art. 499 § 1 pkt 1 i 2 k.p.c., art. 353¹ k.c. w zw. z art. 58 § 2 k.c., wskazać należy, że został on sporządzony w sposób wadliwy, uniemożliwiający Sądowi Najwyższemu jego rozpoznanie. Zgodnie z art. 95 pkt 1 u.SN w zakresie nieuregulowanym przepisami ustawy do skargi nadzwyczajnej, w tym postępowania w sprawie tej skargi, stosuje się w zakresie spraw cywilnych – przepisy ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego dotyczące skargi kasacyjnej, z wyłączeniem art. 398⁴ § 2 oraz art. 398⁹. Stosownie zaś do art. 398⁴ § 1 k.p.c., określającego wymagania konstrukcyjne skargi kasacyjnej, jako szczególnego środka odwoławczego, skarga kasacyjna powinna m.in. zawierać przytoczenie podstaw skargi kasacyjnej i ich uzasadnienie. Jednocześnie, zgodnie z utrwalonym orzecnictwem Sądu Najwyższego, obowiązek ten obejmuje wskazanie przepisu, który zdaniem skarżącego został naruszony, z oznaczeniem konkretnej jednostki redakcyjnej aktu normatywnego, czyli artykułu, a także, jeśli występują, pomniejszych jednostek redakcyjnych (z wielu zob.: wyrok Sądu Najwyższego z 9 marca 2022 r., I NKRS 14/22; postanowienia Sądu Najwyższego z: 29 maja 2019 r., II UK 217/18; 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08; 26 marca 1997 r., II CKN 63/97). Przytoczenie podstawy skargi kasacyjnej musi być precyzyjne, gdyż z uwagi na związanie sądu granicami podstaw skargi Sąd Najwyższy uwzględnia tylko te przepisy, które zostały wyraźnie wskazane w skardze kasacyjnej jako naruszone.

W związku z powyższym podkreślić należy, że na dzień wydawania zaskarżonego nakazu zapłaty art. 499 k.p.c. nie zawierał jakichkolwiek paragrafów,

tylko punkty. Wskazanie nieistniejącego przepisu prawnego uniemożliwia zaś Sądowi Najwyższemu rozpoznanie zarzutu.

Stwierdzenie przez Sąd Najwyższy zasadności części z podniesionych w skardze nadzwyczajnej zarzutów otwiera drogę do badania spełnienia przesłanki ogólnej, o której mowa w art. 89 § 1 *in principio* u.SN.

Ogólna podstawa skargi nadzwyczajnej, jakkolwiek swą treścią częściowo nawiązuje do podstawy szczególnej, ujętej w art. 89 § 1 pkt 1 u.SN, to pełni jednak odmienną od niej funkcję. O ile wskazana przesłanka szczególna stanowi jedno z kryteriów, w świetle którego Sąd Najwyższy dokonuje oceny wadliwości zaskarżonego skargą nadzwyczajną prawomocnego orzeczenia, o tyle przesłanka ogólna określa warunek, którego zaistnienie otwiera drogę do usunięcia stwierdzonej wadliwości poprzez wyeliminowanie zaskarżonego orzeczenia z obrotu prawnego. Warunkiem tym jest konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego, urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Samo zatem zaistnienie przesłanki szczegółowej, również wskazanej w art. 89 § 1 pkt 1 u.SN, nie przesądza jeszcze o konieczności wyeliminowania z obrotu wadliwego orzeczenia (postanowienia Sądu Najwyższego z: 12 maja 2021 r., I NSNk 4/20; 16 czerwca 2021 r., I NSNc 164/20; wyrok Sądu Najwyższego z 23 czerwca 2022 r., I NSNc 567/21).

Zasadność skargi nadzwyczajnej winna być oceniana przede wszystkim przez pryzmat celu tego środka kontroli konstytucyjności orzeczeń sądowych, wyrażonego w art. 89 § 1 *in principio* u.SN, a jest nim urzeczywistnienie stanu polegającego na zapewnieniu zgodności porządku prawnego, którego zaskarżone orzeczenie jest elementem, z art. 2 Konstytucji RP (wyroki Sądu Najwyższego z: 27 stycznia 2021 r., I NSNc 147/20; 23 czerwca 2022 r., I NSNc 567/21).

Zastrzeżenie w spornej umowie nadmiernych, rażąco wygórowanych odsetek umownych, a następnie wydanie nakazu zapłaty, w ocenie Sądu Najwyższego nie tylko naruszyło równowagę kontraktową, lecz także prowadziło do zaburzenia istniejących ówczesnie stosunków społecznych, tworząc uprawnienie godzące w poczucie społecznej sprawiedliwości, nieusprawiedliwione warunkami oraz niezgodne z zasadami słuszności, uczciwości (lojalności) i etycznego postępowania.

Orzeczenie przez sąd rejonowy nakazem zapłaty rażąco wygórowanych odsetek naruszało także, zdaniem Sądu Najwyższego, zasadę zaufania obywatela do państwa i podważało jego bezpieczeństwo prawne (wyroki Sądu Najwyższego z: 17 czerwca 2020 r., I NSNc 47/19; 22 czerwca 2022 r., I NSNc 592/21).

Powyższe Sąd Najwyższy ocenił jako przejaw rażącej wadliwości prawnej, zaistniałej w procesie sądowego stosowania prawa, co należy ocenić jako sprzeczne z poczuciem sprawiedliwości. Nie ulega wątpliwości, iż w przedmiotowej sprawie doszło do naruszenia zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej w rozumieniu art. 89 § 1 *in principio* u.SN.

Biorąc pod uwagę fakt, że skarga nadzwyczajna wniesiona została po upływie 5 lat od uprawomocnienia zaskarżonego nakazu zapłaty, niezbędne jest ustalenie, czy na przeszkodzie uwzględnieniu skargi i wydaniu rozstrzygnięcia, o którym mowa w art. 91 § 1 u.SN (uchylenie nakazu zapłaty) nie stoi art. 115 § 2 u.SN (wyrok Sądu Najwyższego z 16 kwietnia 2024 r., II NSNc 298/23).

Z przytoczonego na wstępie rozważań art. 115 § 2 u.SN wynika, że w przypadku, gdy od uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia upłynęło 5 lat, to pomimo stwierdzenia zaistnienia przesłanek określonych w art. 89 § 1 u.SN, zasadą jest ograniczenie się przez Sąd Najwyższy do stwierdzenia wydania zaskarżonego orzeczenia z naruszeniem prawa. Odstąpienie od tej zasady wymaga wykazania, że zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji RP przemawiają za wydaniem rozstrzygnięcia uchylającego zaskarżone orzeczenie (wyrok Sądu Najwyższego z 16 kwietnia 2024 r., II NSNc 298/23).

Przewidziana w art. 115 § 2 u.SN zasada braku możliwości uchylenia zaskarżonego orzeczenia, pomimo zaistnienia przesłanek określonych w art. 89 § 1 u.SN, stanowi jeden z instrumentów wyznaczających wąskie granice nadzwyczajnego środka zaskarżenia, jakim jest skarga nadzwyczajna, co zabezpiecza przed nadużywaniem tego środka. Nadużycia w tym zakresie mogłyby prowadzić bowiem do naruszenia prawa do sądu, obejmującego również ochronę prawomocnych orzeczeń. Z tego też powodu wyjątek przewidziany art. 115

§ 2 u.SN nie może być interpretowany rozszerzająco (wyroki Sądu Najwyższego z: 23 czerwca 2021 r., I NSNc 144/21; 16 kwietnia 2024 r., II NSNc 298/23).

W poddanej pod osąd sprawie nie ulega wątpliwości, że od uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia upłynęło więcej niż 5 lat. Nie ulega również wątpliwości, że doszło do naruszenia praw i wolności człowieka i obywatela określonych w Konstytucji RP. W szczególności podnoszona w skardze ochrona konsumenta jako strony strukturalnie słabszej w stosunkach prywatnoprawnych z przedsiębiorcą przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi, a także prawa do sądu obligującego sąd do działania w oparciu o obowiązujące przepisy prawa, przemawia za wydaniem orzeczenia, o jakim mowa w art. 91 § 1 u.SN. Jednocześnie, w ocenie Sądu Najwyższego, wykreowana zaskarżonym nakazem zapłaty sytuacja prawna – związana z nakazaniem pozwanej zapłaty dochodzonej kwoty tytułem odsetek – jest możliwa do weryfikacji i odwrócenia, nie prowadząc jednocześnie do nieprzewidywalnych skutków materialnoprawnych wynikających np. z dynamiki obrotu cywilnoprawnego (wyrok Sądu Najwyższego z 27 listopada 2024 r., II NSNc 463/23).

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy, na podstawie art. 91 § 1 u.SN, orzekł jak w punkcie I. sentencji wyroku.

Jednocześnie, na podstawie art. 398¹⁸ k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 u.SN Sąd Najwyższy zniósł wzajemnie między stronami koszty postępowania wywołanego wniesieniem skargi nadzwyczajnej.

[P.Sz.]

[a.ł.]